

ПАРАМЕТРИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ PARAMETRIC EVALUATION ECONOMIC VIABILITY

Актуалізовані сучасні методологічні проблеми оцінювання економічної стійкості підприємства. Визначено, що вони спрямовані виключно на діагностування стану стійкості на основі інтегральних показників. Сформовано авторську логіку оцінювання економічної стійкості підприємства, в основу якої закладено формування параметрів у двох змістовних сукупностях. Доведено, що параметризацію економічної стійкості доцільно здійснювати у площині конкурентоспроможності та продуктивності, взаємозв'язок змін між якими проявляється у динамічному критерії – формуванні потоків доданої вартості підприємства. Розширено зміст категорії «продуктивність підприємства» на основі поглиблення сутності результатних та витратних конструкт, які її формують.

Ключові слова: економічна стійкість, цільова модель, параметри, критерій, продуктивність, конкурентоспроможність, потоки доданої вартості.

Актуализированы современные методологические проблемы оценки экономической устойчивости предприятия. Определено, что они направлены исключительно на диагностирование состояния устойчивости на основе интегральных показателей. Сформирована авторская логика оценки экономической устойчивости предприятия, в основу которой заложено формирование параметров в двух содержательных совокупностях. Доказано, что параметризацию экономической устойчивости целесообразно осу-

ществлять в плоскости конкурентоспособности и производительности, взаимосвязь изменений между которыми проявляется в динамическом критерии – формировании потоков добавленной стоимости предприятия. Расширено содержание категории «производительность предприятия» на основе углубления сущности результатных и затратных конструкт, которые ее формируют.

Ключевые слова: экономическая устойчивость, целевая модель, параметры, критерий, производительность, конкурентоспособность, потоки добавленной стоимости.

Modern methodological problems of assessing the economic sustainability of the enterprise are actualized. It is determined that they are aimed exclusively at diagnosing the state of stability on the basis of integral indicators. The author's logic of an estimation of economic stability of the enterprise is formed, which is based on the formation of parameters in two content sets. It is proved that parametrization of economic stability is expedient to be carried out in the plane of competitiveness and productivity, the interrelation of changes between which is manifested in the dynamic criterion – the formation of the flows of the added value of the enterprise. The content of the category "enterprise productivity" is expanded on the basis of deepening the essence of the resultant and costly constructs that form it.

Key words: economic stability, target model, parameters, criterion, productivity, competitiveness, flows of added value.

УДК 658.15

Пономаренко Т.В.

к.е.н., доцент, докторант кафедри обліку, публічного управління та адміністрування Криворізький національний університет

Постановка проблеми. Загальновідомо, що стійкість як властивість економічної системи у взаємозв'язку з іншими первинними характеристиками, такими як цілісність, керованість, самоорганізованість забезпечує її життєздатність протягом тривалого часу та реалізацію свого функціонального призначення. Однак, ототожнення стійкості виключно з життєздатністю вихолощує економічну сутність даної категорії, сучасний контекст дослідження якої набуває стратегічного характеру як передумови розвитку підприємства. Вищезазначене визначає об'єктивну необхідність формування комплексних підходів до оцінювання її рівня та обґрунтування пріоритетних напрямів забезпечення. Методологічна проблематика цього аспекту зумовлена: об'єктивною необхідністю врахування широкого спектру різноспрямованих параметрів (фінансового, матеріального та нематеріального характеру) і складних причинно-наслідкових зв'язків між ними; принциповою обмеженістю формалізованого опису параметрів та, відповідно, високим рівнем суб'єктивізму їх оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика оцінювання економічної стійкості підприємств широко представлена у сучасному

науковому просторі. Її ключові положення знайшли відображення у працях С.Ю. Сидоренко, Л.Ю. Філобокової, В.І. Роціна, Р.Ю. Лоскутова, І.М. Омельченка, М.Д. Соколова, О.А. Табекіної, Н.М. Григорської, О.А. Матушевської, І.М. Євстюхіна, В.С. Мітюшина, Е.Р. Місхожева, І.В. Брянцевої та інших. В рамках упорядкування методологічних підходів до оцінювання економічної стійкості, що представлено у науковій літературі, відповідні пріоритетні аналітичні параметри можна об'єднати у такі сукупності: фінансово-економічні (фінансова стійкість; ліквідність, платоспроможність, прибутковість); ринкові (ринкові позиції, ділова активність, конкурентоспроможність продукції (послуг); управлінські (рівень досягнення цілей, гнучкість, надійність, структурна цілісність, організованість, ресурсна збалансованість, тощо); соціальні (рівень безпеки праці, нематеріального стимулювання працівників, тощо); екологічні (рівень ресурсозбереження, відповідності екологічним нормам та стандартам, тощо); виробничі; логістичні; маркетингові, тощо.

Результати опрацювання наукових джерел стосовно предметної сфери дослідження дозволили автору виокремити спектр сучасних проблем, що

унеможлижують формування адекватної реальним потребам бізнес-практики методології оцінювання рівня економічної стійкості та, відповідно, управлінського інструментарію її забезпечення:

- по-перше, рівень економічної стійкості кількісно оцінюється виключно через призму інтегральних показників, варіативність яких зумовлюється спектром первинних моніторингових індикаторів, які здебільшого обмежуються, з однієї сторони, показниками ефективності використання ресурсних факторів та капіталу, з іншої, – показниками фінансового стану підприємства (ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості); при цьому поза увагою залишаються фактори нематеріального характеру, які на сучасному етапі розвитку бізнес-структур є пріоритетними;

- по-друге, в сучасних економічних дослідженнях проблематика оцінювання економічної стійкості розглядається виключно з позицій стану підприємства, що пояснюється відсутністю наукових праць, в яких розкривається економічна природа стійкості як властивості підприємства.

Постановка завдання. Новий ракурс дослідження економічної стійкості як властивості підприємства визначає мету статті, що полягає у формуванні нового оціночного методологічного базису в контексті більш складного розуміння її сутності. Це потребує вирішення наступних наукових завдань: 1) обґрунтування параметрів, які є аналітичними індикаторами стійкості підприємства; 2) встановлення критеріїв їх оцінювання.

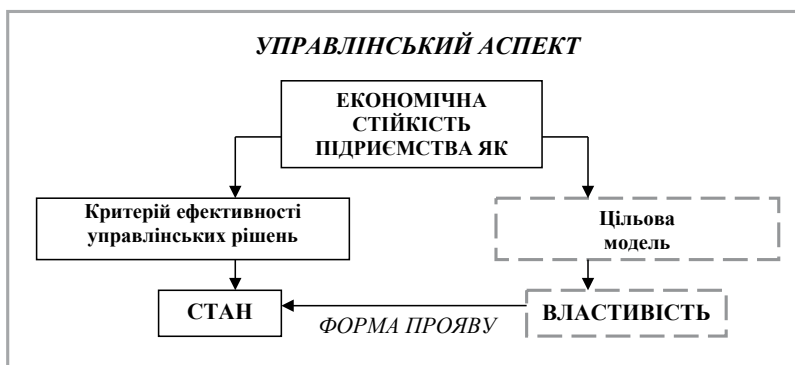
Виклад основного матеріалу дослідження. В теорії управління економічна стійкість розглядається як один із аспектів економічного стану підприємства, але не сам стан. Місце і взаємозв'язки економічної стійкості в структурі категорій теорії менеджменту організацій залежать від прийнятої концепції управління. Економічна стійкість може виступати як цільова модель підприємства (тобто,

орієнтація управління на забезпечення економічної стійкості), або бути одним із основних його принципів, що проявляється у заданому форматі технології та механізмів управління. Тобто, якщо економічна стійкість виступає як критерій управлінського рішення, то мова йде про її забезпечення як стану, якщо управлінське фокусування відбувається на цільовій моделі – то змістовний контекст ускладнюється дослідженням економічної стійкості як властивості, яка проявляється у відповідному економічному стані підприємства (рис. 1). На актуальності та значущості концепції управління, орієнтованого на економічну стійкість підприємства, наголошувало чимало сучасних дослідників, однак змістовних кроків в цьому напрямку не відбулося. Це пов'язано, перш за все, з тим, що сама теорія економічної стійкості підприємства знаходиться у стані формування.

Цільовий підхід є одним із найбільш значущих та популяризованих інструментів вивчення складних систем управління. Розуміння цілі та пов'язаних з ним понять доцільності та цілеспрямованості покладено в основу розвитку теорії менеджменту. Дослідження цілісних систем і їх компонентів з точки зору результатів функціонування – є одним з найбільш специфічних властивостей економічних систем. Однак, таке дослідження не завжди приймає форму цільового аналізу, так як розуміння функціональності економічної системи не завжди приймає форму спрямованості процесів і, тим більш, цілеспрямованості. Функціональний підхід (у вузькому розумінні) це аналіз поведінки економічної системи, який передбачає спрямування наукового дослідження до кінцевої стадії, до результату процесу як його мети, відштовхуючись від якої аналітично встановлюються причини щодо їх наслідків [1].

Для обґрунтування цільової моделі управління підприємством, орієнтованого на економічну стійкість, необхідно сформулювати сукупність концептів, які описують підприємство в термінології економічної системи. Зміст таких концептів логічно витікає із сутності економічної стійкості підприємства, що багатоаспектно розкрито на основі сукупності параметрів, які дозволяють зрозуміти принципову різницю класичного (традиційного) та стратегічно-орієнтованого підходів до розуміння її сутності.

Відповідно до системної методології параметричного оцінювання параметри системи формуються у двох сукупностях – результатів функціонування системи і внутрішніх характеристик, в яких проявляються властивості системи. Їх інтер-

--- - новий контекст наукового економічного дослідження;

▭ - традиційний контекст наукового економічного дослідження

Рис. 1. Формалізація оновленої логіки дослідження економічної стійкості в теорії управління підприємствами

Джерело: розроблено автором

претація в категоріях теорії стійкості представлена на рис. 2. Сукупність результатів функціонування системи проявляється у стані економічної стійкості/нестійкості; внутрішні характеристики системи як форми прояву її властивостей відображаються в ресурсних, процесних та поведінкових аспектах, взаємозв'язок яких визначає якість відповідного забезпечення. Виявлення причинних характеристик стану економічної стійкості в оновленому форматі актуалізує необхідність зміщення дослідницького фокусу у стратегічну площину, в якій розуміння сутності ресурсів, процесів та поведінки відрізняється від традиційного зрізу, а параметри економічної стійкості інтерпретуються у площині стратегічних характеристик підприємства, серед яких ключовою є конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність підприємства є багатоаспектним за своєю економічною сутністю поняттям, яке складно піддається однозначній економічній інтерпретації. Змістовні сукупності щодо визначення конкурентоспроможності підприємства достатньо повно систематизовано у монографії Н.П. Тарнавської [2], базуючись на яких можна визначити сутнісні аспекти конкурентоспроможності підприємства, які полягають у наступному: 1) це стан досліджуваного об'єкту (підприємства), який проявляється лише у конкурентному зовнішньому середовищі; 2) це здатність підприємства до задоволення потреб суб'єктів ринку; 3) змістовним пояснювальним джерелом формування конкурентоспроможності є сучасна теорія ресурсів підприємства.

Базуючись на визначених характеристиках конкурентоспроможності, можна говорити про взаємозв'язок категорій «економічної стійкості»

та «конкурентоспроможності», який проявляється, перш за все, поза межами підприємства як структурної цілісності системи, тобто у конкурентному ринковому просторі. В сучасних наукових дослідженнях [3-6] конкурентоспроможність підприємства розглядається як похідна економічної стійкості, яка виступає однією з базових, але недостатніх умов її забезпечення. А. Воронкова наголошує на тому, що «конкурентоспроможність підприємства – це узагальнюючий, підсумковий показник його стійкої роботи, що містить у собі результати дій і зусиль різних виробничих, обслуговуючих і управлінських підрозділів, підсистем і ресурсів, які використовувалися» [7, с. 14]. Однак, теза щодо розуміння конкурентоспроможності як узагальнюючого показника економічної стійкості підприємства, на думку автора статті, є сумнівною, так як не завжди вагомі ринкові частки, конкурентоспроможність продукції, високий рівень впізнання торгівельної марки або бренду є свідченням внутрішньої фінансово-економічної або управлінської ефективності функціонування підприємства.

Підставою (але не гарантією) високої конкурентоспроможності підприємства в сучасних економічних дослідженнях науковці [2] визначають продуктивність. Наукове з'ясування причинностей взаємозв'язків у ланцюзі «продуктивність – конкурентоспроможність», на думку автора, дозволяє розкрити складну систему взаємодії різноякісних сил і факторів, які зумовлюють формування принципово нового в економічних дослідженнях явища «економічна стійкість як здатність підприємства».

В сучасних економічних публікаціях [8-11] під продуктивністю розуміють характеристику кількісного і якісного використання ресурсів у бізнес-

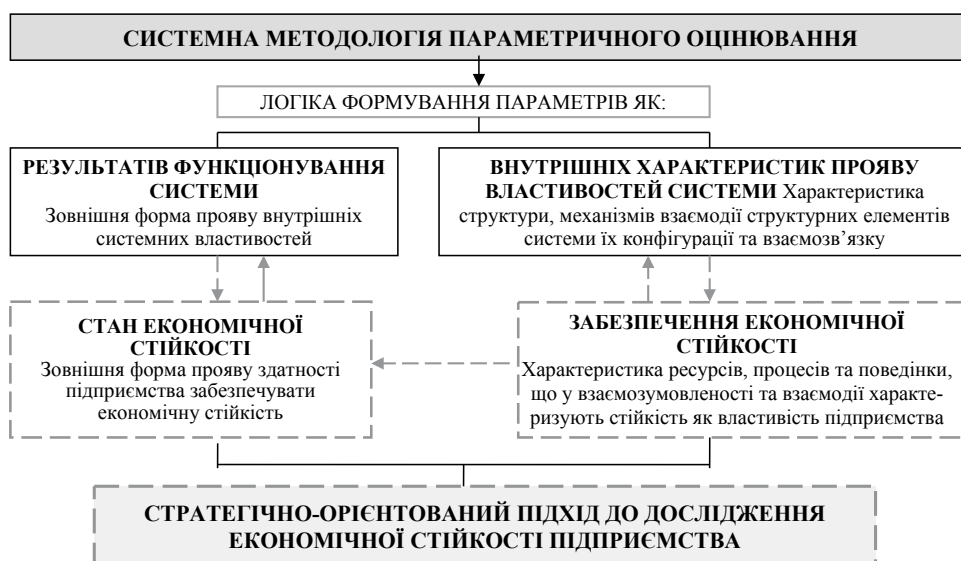

Рис. 2. Логіка оцінки економічної стійкості підприємства на основі методології параметричного оцінювання систем

Джерело: розроблено автором

процесах підприємства. Традиційна проблематика досліджень продуктивності, якій присвячені наукові публікації останніх років, сфокусована на розширенні спектру ресурсів (інтелектуальними, інформаційними, управлінськими) та переорієнтацією від можливості продукувати ринкові виходи до пріоритетності забезпечувати потреби усіх стейкхолдерів, що визначає необхідність модифікації формалізованих підходів до їх оцінювання факторами якісного впливу з урахуванням екзогенних та ендогенних чинників. Для обґрунтування авторської позиції щодо розуміння сутності продуктивності та її зв'язку із економічною стійкістю підприємства вважаємо за доцільне викласти наступні логічні міркування.

Усвідомлення того, що «основою підвищення продуктивності підприємства є здатності та компетенції, які забезпечують складні унікальні комбінації ресурсів та перетворюють останні на економічні результати» [12, с. 102] стало відправним пунктом у розвитку стратегічного напрямку досліджень продуктивності. Акцент на стратегічно-орієнтований аспект дозволяє принципово на новій методологічній основі інтерпретувати зміст результатних та витратних конструкт, які формують продуктивність підприємства. Так, ресурсна складова, як детермінанта продуктивності підприємств, має включати не тільки визначені в сучасних дослідженнях види ресурсів, а і враховувати особливості формування їх системного контуру в постіндустріальних умовах розвитку, тобто когнітивну, креативну та ментальну складові. Результатом продуктив-

ного використання ресурсів на основі розвитку їх стратегічного статусу є цінність, яку забезпечує підприємство для розширеного кола зацікавлених осіб бізнесу (рис. 3). Тобто, через продуктивність проявляється внутрішня функціональна спроможність підприємства як економічної системи задовольняти потреби як фінансових так і стратегічних стейкхолдерів бізнесу на основі формування та пропонування цінності, а здатність підприємства забезпечувати таку цінність незалежно від сили впливів середовища господарювання визначає економічну стійкість як властивість економічної системи.

Таким чином, базуючись на методологічних положеннях багатопараметричного оцінювання систем та змістовній логіці економічної стійкості, оцінка її як результуючої властивості внутрішньо-системних характеристик підприємства доцільно здійснюватися у зоні продуктивності (внутрішня параметризація) та конкурентоспроможності (зовнішня параметризація).

Однією з принципових авторських позицій є те, що жодний з показників, які розраховуються в традиційному форматі оцінювання стану економічної стійкості підприємства не може виступати в якості критерію. Намагання сформувати критерій з декількох показників призводить до ускладнення його змісту з одночасним зменшенням рівня інформативності та об'єктивності. Крім того, не завжди є впевненість у однозначній спрямованості критеріїв та їх вимірників. В окремих випадках оцінювання стану стійкості пропонують здійснювати так званим «згорнутим» критерієм, в основу якого закладено декілька показників, з якими здійснюються певні аналітичні маніпуляції. Автор не наполягає на тому, що «згорнутий» критерій не відображає стан стійкості. Питання полягає в тому, наскільки адекватним (точним) є таке відображення і, взагалі, що саме відображає такий критерій. Варто враховувати, що згортання показників може надавати результатам оцінювання інший якісний зріз, що відбувається внаслідок виокремлення частини структури досліджуваної системи, якій можуть бути не характерні ознаки, що є властивими системі в цілому.

Певним кроком для розв'язання окресленого кола методологічних проблем щодо оцінювання економічної стійкості підприємства як економічної системи може бути підхід до формування відповідного критерію. Відповідно до авторської логіки, параметрами оцінювання економічної стійкості визначено продуктивність та конкурентоспроможність підприємства, а співвідношення змін даних параметрів буде відображено на основі динамічного критерію, обґрунтування якого має сенс розглянути в контексті наукової проблематики вартісно-орієнтованого управління (*Value Based Management – VBM*). Підставою такого ракурсу подальшого дис-

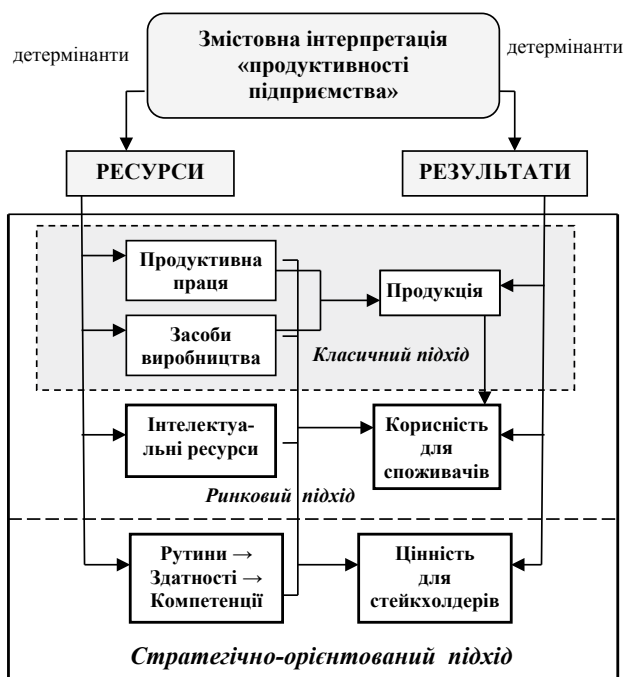

Рис. 3. Сучасна змістова інтерпретація «продуктивності підприємства» на основі упорядкування наукових підходів до її визначення

Джерело: сформовано автором

ертаційного дослідження є те, що взаємозв'язок продуктивності та конкурентоспроможності розглядається у контексті капіталоутворення, результатом якого виступає формування доданої вартості, а відтак, вартості підприємства. Вартісно-орієнтоване управління підприємством є прийнятою сучасним науковим та бізнес-товариством концепцією, яка активно набуває теоретичного розвитку та успішні результати практичного використання. Значну увагу вчених та практиків до формування вартості привертає велика кількість наукових підходів серед яких особливий інтерес представляє дослідження вартості як критерію ефективності управління: бізнесом, капіталом, ресурсами, розвитком підприємства. В кожному з досліджуваних аспектів логіка формування вартості розглядається крізь призму взаємозв'язку конкурентоспроможності та продуктивності. Якщо проблематика досліджень пов'язана з ресурсним аспектом, то зміст та оцінка продуктивності розкривається в категоріях ресурсів, капіталу, цінності; капіталоутворення – вартості, капіталу, цінності; розвитком – ресурсів, активів, вартості, капіталу, цінності. Саме такий категоріальний простір пояснює причинність стійкого/нестійкого стану підприємства.

Вибір *VBM*-моделей для оцінювання економічної стійкості зумовлюється наступними їх характерними ознаками:

- несуперечливості, що передбачає відсутність логічних протиріч в процесі розрахунку вартості та окремих елементів, що її формують;

- можливості використання облікових даних, тобто даних фінансової звітності, які є офіційними документами щодо достовірності наявних вихідних даних;

- прогнозованості, тобто наявності можливості обґрунтованого прогнозу елементів моделі;

- простота та зрозумілість для усіх користувачів результатів фінансової аналітики;

- верифікованості, тобто результати розрахунків можуть бути перевірені незалежним користувачем без будь-яких суттєвих припущень;

- можливість використання як інструмент узгодження інтересів основних зацікавлених сторін;

- можливість впливу через систему факторних сукупностей, що детермінують формування вартості;

- можливість оцінювання ефективності стратегічних та фінансових управлінських рішень.

Авторська логіка оцінювання економічної стійкості підприємства наочно представлена на рис. 4.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, аргументовано, що оцінювання економічної стійкості необхідно здійснювати виходячи з того, що її забезпечення виступає цільовою моделлю підприємства. Основою оцінювання економічної стійкості виступає методологія параметричного аналізу складних систем, відповідно до якої параметри формуються у двох напрямках: результатів функціонування підприємства та внутрішніх характеристик, в яких економічна стійкість проявляється, відповідно і як стан, і як властивість. Обґрунтовано, що параметризацію економічної стійкості доцільно здійснювати у площині конкурентоспроможності та продуктивності, а взаємозв'язок змін між якими проявляється у динамічному критерії, вибір якого доцільно здійснювати в контексті теорії вартісно-орієнтованого управління. Основними критеріями вибору базової *VBM*-моделі прийнято: несуперечливість її елементів; можливість використання облікових даних; елементи моделі мають бути прогнозованими; можливість багатофакторної інтерпретації; верифікованість; простота та зрозумілість для усіх

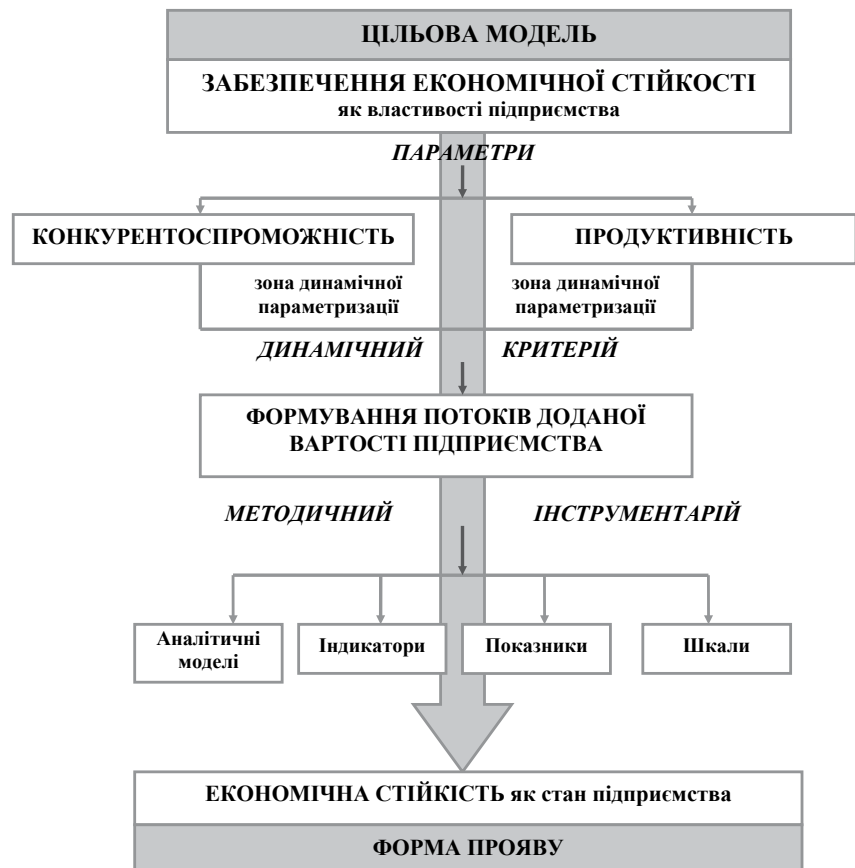

Рис. 4. Концептуальна логіка оцінювання економічної стійкості підприємства

Джерело: авторська розробка

користувачів результатів фінансово-економічної аналітики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Крейдлин Г. Е. К проблеме языкового анализа концептов «цель» VS. «предназначение» / Г. Е. Крейдлин // Логический анализ языка. Модели действия; отв. ред. Н. Д. Арутюнова, Н. К. Рябцева. – М.: Наука, 1992. – С. 23-30.
2. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н. П. Тарнавська – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.
3. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: монография / А. Э. Воронкова. – Луганск: ВГУ им. В. Даля, 2004. – 320 с.
4. Маслюк О. В. Місце економічної стійкості підприємства в забезпеченні його конкурентоспроможності / О. В. Маслюк // Інноваційна економіка. – 2014. – № 5 (43). – С. 92-96.
5. Семененко О. В. Передумови економічної стійкості підприємства / О. В. Семененко // Економічний аналіз : зб. наук. Праць. – 2014. – Том 18. – № 2. – С. 221-227.
6. Коваленко Н. В. Вплив підвищення економічної стійкості промислових підприємств на їх конкурентоспроможність в умовах економічної кризи / Н. В. Коваленко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2 (6). – С. 22-26.
7. Воронкова А. Концепція управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства / А. Воронкова // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 14-17.
8. Бродська Д. В. Концептуальні основи управління продуктивністю підприємства в сучасних умовах / Д. В. Бродська, І. Ю. Калмикова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 10-13.
9. Трут О. О. Формування системи вимірювання продуктивності підприємства // Торгівля, комерція, підприємство: збірник наукових праць Львівської комерційної академії. – 2012. – Вип. – Т. 14. – С. 137-140.
10. Криворучкіна О. В. Еволюція наукових підходів до трактування економічної сутності продуктивності підприємства / О. В. Криворучкіна // Вчені записки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; відп. ред. А. Ф. Павленко. – Київ : КНЕУ, 2012. – Вип. 14, ч. 2. – С. 21-26.
11. Криворучкіна О. В. Ресурсно-процесний підхід до оцінювання продуктивності підприємства / О. В. Криворучкіна, Є. В. Васильцов // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 32. – С. 217-224.
12. Barney J. B. Firm resources and sustained competitive advantage / J. B. Barney // Journal of management. – 1991. – Vol. 17. – N 1. – P. 99-120.

REFERENCES:

1. Kreydlyn H. E. K probleme yazikovoho analiza kontseptov «tsel'» VS. «prednaznachenye» / H. E. Kreydlyn // Lohycheskyy analiz yazika. Modely deystvyaya; otv. red. N. D. Arutyunova, N. K. Ryabtseva. – M.: Nauka, 1992. – S. 23-30.
2. Tarnavs'ka N. P. Upravlinnya konkurentospromozhnisty pidpryyemstv: teoriya, metodolohiya, praktyka / N. P. Tarnavs'ka. – Ternopil': Ekonomichna dumka, 2008. – 570 s.
3. Voronkova A. E. Stratehycheskoe upravlenye konkurentospobnym potentsyalom predpryyatyya: dyahnostyka y orhanyzatsyya: monohrafyya / A. E. Voronkova. – Luhansk: VNU ym. V. Dalya, 2004. – 320 s.
4. Maslyuk O. V. Mistse ekonomichnoyi stiykosti pidpryyemstva v zabezpechenni yoho konkurentospromozhnosti / O. V. Maslyuk // Innovatsiyna ekonomika. – 2014. – No 5 (43). – S. 92-96.
5. Semenenko O. V. Peredumovy ekonomichnoyi stiykosti pidpryyemstva / O. V. Semenenko // Ekonomichnyy analiz : zb. nauk. Prats'. – 2014. – Tom 18. – No 2. – S. 221-227.
6. Kovalenko N. V. Vplyv pidvyschennya ekonomichnoyi stiykosti promyslovykh pidpryyemstv na yikh konkurentospromozhnist' v umovakh ekonomichnoyi kryzy / N. V. Kovalenko // Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. – 2010. – No 2 (6). – S. 22-26.
7. Voronkova A. Kontseptsiya upravlinnya konkurentospromozhnym potentsyalom pidpryyemstva / A. Voronkova // Ekonomist. – 2007. – No 8. – S. 14-17.
8. Brods'ka D. V. Kontseptual'ni osnovy upravlinnya produktyvnisty pidpryyemstva v suchasnykh umovakh / D. V. Brods'ka, I. Yu. Kalmykova // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. – 2011. – No 2. – S. 10-13.
9. Trut O. O. Formuvannya systemy vymiryuvannya produktyvnosti pidpryyemstva // Torhivlya, komertsiya, pidpryyemnytstvo: zbirnyk naukovykh prats' L'vivs'koyi komertsiyanoi akademiyi. – 2012. – Vyp. – T. 14. – S. 137-140.
10. Kryvoruchkina O. V. Evolyutsiya naukovykh pidkhodiv do traktuvannya ekonomichnoyi sutnosti produktyvnosti pidpryyemstva / O. V. Kryvoruchkina // Vcheni zapysky : zb. nauk. pr. / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Het'mana» ; vidp. red. A. F. Pavlenko. – Kyiv : KNEU, 2012. – Vyp. 14, ch. 2. – S. 21-26.
11. Kryvoruchkina O. V. Resursno-protsesnyy pidkhid do otsinyuvannya produktyvnosti pidpryyemstva / O. V. Kryvoruchkina, Ye. V. Vasyl'tsov // Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrainy. – 2013. – No 32. – S. 217-224.
12. Barney J. B. Firm resources and sustained competitive advantage / J. B. Barney // Journal of management. – 1991. – Vol. 17. – N 1. – P. 99-120.